

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук,
професора Зданевич Лариси Володимирівни
на дисертаційну роботу **Ковальчук Валентини Антонівни**
**«Теоретичні та методичні основи професійної підготовки майбутніх
учителів до роботи в умовах варіативності освітньо-виховних систем»**
на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертації

Процеси трансформації, глобалізації та інтеграції, що відбуваються в соціально-економічному житті суспільства, вимагають якісних змін у концептуальних засадах професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі вищої освіти. Незважаючи на широке висвітлення проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців у працях вітчизняних і зарубіжних учених, поза увагою науковців залишилися питання підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах варіативності освітньо-виховних систем, на що і спрямована робота Ковальчук Валентини Антонівни.

Обрана для дослідження проблема є актуальною, вона відноситься до кола важливих для української освіти проблем, які визначені державними нормативними документами: Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національною доктриною розвитку освіти України у XXI ст., Концептуальними засадами розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір, Національною стратегією розвитку освіти України на період до 2021 року, Галузевою концепцією розвитку неперервної педагогічної освіти, завданнями проекту «Нова школа» та ін.

Сьогодні особлива увага приділяється формуванню зрілої, вихованої й освіченої особистості, здатної не тільки адаптуватися до змін інформаційного простору, але й володіти належним рівнем моральної культури, бути духовно багатою і морально стійкою, спроможною протидіяти негативним суспільним впливам, робити правильний моральний життєвий вибір. Ця вимога часу висуває перед учителями завдання рівноцінно реалізовувати як освітню, так і виховну, а також розвивальну функції навчання і виховання.

Зазначене вище також підсилюється і низкою суперечностей, що потребують розв'язання.

Відповідно актуальним постає пошук ефективних шляхів підготовки конкурентоспроможних майбутніх учителів з урахуванням специфіки формування комплексу необхідних компетенцій, розвитку професіоналізму, мобільності та творчого потенціалу відповідно до сучасних суспільних

потреб, вимог виробництва, ринку праці та роботодавців, запитів особистості.

Викладені аргументи переконують в актуальності та своєчасності дисертаційного дослідження Ковальчук Валентини Антонівни «Теоретичні та методичні основи професійної підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах варіативності освітньо-виховних систем».

Результати дослідження упроваджено в освітній процес навчальних закладів України: Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Житомирського державного педагогічного університету імені Івана Франка, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Наукова новизна одержаних результатів

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження необхідно вказати на наукову новизну і теоретичне значення одержаних результатів дослідження. Заслуговує уваги те, що *вперше* на міждисциплінарному рівні здійснено теоретико-методологічне обґрунтування концепції освітньо-виховних систем: Ковальчук В. А. уточнено поняття «освітньо-виховна система», «варіативність освітньо-виховних систем», визначені сутнісні ознаки, розроблено типологію, досліджено й науково обґрунтовано закономірності та педагогічні умови функціонування різних освітньо-виховних систем загальноосвітніх закладів; визначено змістові характеристики педагогічно-спеціалізованої компетентності майбутніх учителів щодо здійснення професійної діяльності в умовах варіативності освітньо-виховних систем; дослідницею розроблено та обґрунтовано структурно-функціональну модель професійної підготовки майбутніх учителів до роботи у різних освітньо-виховних системах загальноосвітніх закладів.

Дослідницею *удосконалено* зміст, організаційні форми, методи та технологію професійної підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах варіативності освітньо-виховних систем шляхом упровадження організаційно-педагогічних умов формування педагогічно-спеціалізованої компетентності та сучасних освітніх технологій (класичне лекційно-семінарське навчання з використанням аудіовізуальних технічних засобів, його модернізація і модифікація на основі активізації й інтенсифікації діяльності студентів – технологія роботи в «малих групах» («Педагогічна майстерня»), проектна технологія, технологія портфоліо, технологія

диференціації та індивідуалізації навчання, пошуково-дослідницька технологія, технологія розв'язання педагогічних задач).

Подальшого *розвитку* набули теоретичні положення професійної підготовки майбутніх учителів, обґрунтування наукового уявлення про їх професійну компетентність, що забезпечує її реалізацію в умовах варіативності освітньо-виховних систем.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ковальчук В. А. чітко визначена мета дисертаційного дослідження, яка полягає в науковому обґрунтуванні теоретико-методичних основ та експериментальній перевірці ефективності впровадження структурно-функціональної моделі формування компетентності майбутніх учителів щодо здійснення педагогічної діяльності в умовах варіативності освітньо-виховних систем із використанням сучасних педагогічних технологій навчання студентів у процесі професійної підготовки у ВНЗ.

Основні концептуальні ідеї дослідження базуються на трьох взаємопов'язаних концептах: методологічному, теоретичному та процесуальному.

Це дало змогу автору окреслити провідну ідею дослідження, яка базується на положенні про те, що професійна підготовка майбутніх учителів до роботи в умовах варіативності освітньо-виховних систем є комплексним педагогічним процесом формування педагогічно-спеціалізованої компетентності майбутнього вчителя здійснювати професійну діяльність в умовах різних типів освітньо-виховних систем, що відбувається у сприятливих умовах технологічного та науково-методичного забезпечення в освітньому середовищі вищого навчального закладу.

Як засвідчує аналіз дисертації, науковий апарат визначено коректно, він відповідає вимогам до такого рівня робіт і є достатнім для розв'язання окреслених дисертантом завдань.

Наукові положення, висновки та результати базуються на ґрунтовному аналізі досліджень науковців стосовно методологічних засад сучасної філософії освіти, концептуальних ідей професійної педагогіки, психолого-педагогічних засад професійної освіти, сучасних дидактичних ідей вдосконалення змісту, методів та форм навчання майбутніх фахівців, заснованих на цивілізаційно-середовищному, системному, структурно-функціональному, синергетичному, задачному компетентнісному, аксіологічному, акмеологічному, особистісно орієнтованому та діяльнісному, підходах в освіті.

Обґрунтованість наукових результатів роботи забезпечено шляхом ретельного добору методів дослідження. Справляє позитивне враження грамотне використання як *теоретичних* методів дослідження (аналіз філософських, психолого-педагогічних та нормативно-правових джерел, авторефератів, дисертацій, вивчення практичного досвіду діяльності загальноосвітніх навчальних закладів, інтернет-ресурсів; синтез та узагальнення фактичного матеріалу, порівняння і класифікація; моделювання і проектування), *емпіричних* – (педагогічне спостереження, анкетування, тестування, бесіди, метод експертного оцінювання, самооцінювання; педагогічний експеримент) та і *статистичних* (кількісна та якісна обробка даних, таблиці, рисунки, діаграми).

Зміст роботи та аналіз основних положень дисертації підтверджує досягнення мети і вирішення завдань дослідження.

Викликає схвалення широка апробація результатів дослідження на засіданнях навчально-наукового виробничого комплексу «Полісся» Житомирського державного університету імені Івана Франка (2012–2016 рр.), які були представлені на IV–VI Міжнародних виставках «Сучасні заклади освіти» (Київ, 2013–2015), а також доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях різного рівня: міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях, регіональних семінарах.

Пропозиціям, розробкам та висновкам, які представлені в дисертації властива повнота та логічність викладу, достатній рівень обґрунтованості й достовірності.

Практичне значення одержаних результатів

Результати дисертаційного дослідження Ковальчук Валентини Антонівни мають теоретичну та практичну значущість, яка полягає в розробці й упровадженні в процес професійної підготовки майбутніх учителів навчально-методичного комплексу, що включає: робочу програму й навчально-методичне забезпечення курсу «Освітньо-виховні системи»; авторські навчальні програми та змістове наповнення фахових педагогічних дисциплін «Педагогіка: інтегрований курс», «Загальна педагогіка», «Теорія виховання», «Дидактика», «Школознавство»; методичні рекомендації щодо професійної підготовки майбутніх учителів до роботи в різних освітньо-виховних системах загальноосвітніх закладів.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Структура дисертаційної роботи науково виважена й логічно вибудована, складається зі вступу, п'яти розділів і висновків до кожного з

них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків на 43 сторінках. Повний обсяг тексту становить 514 сторінок (основного тексту – 411 сторінок). У списку використаних джерел подано 549 найменувань, з них 26 іноземними мовами. Робота вміщує 39 таблиць, 37 рисунків, що займають відповідно 38 і 15 самостійних сторінок основного тексту.

Перейдемо до аналізу основної частини дисертації, усі розділи якої взаємопов'язані та висвітлюють послідовність вирішення поставлених завдань.

У вступі чітко обґрунтовано актуальність проблеми, науково коректно сформульовано мету, яка корелює з темою та конкретизується у завданнях, окреслено об'єкт, предмет, гіпотезу дослідження, викладено методологічні й теоретичні основи. Логічно схарактеризовано систему використаних у роботі дослідницьких методів. Розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення; наведено дані про апробацію та впровадження результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні основи професійної підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах варіативності освітньо-виховних систем» – автором обґрунтовано методологію наукового дослідження. Дослідження здійснювалося з позицій діалектичного принципу єдності загального, особливого і часткового. Вивчення стану розробленості досліджуваної проблеми у педагогічній теорії й практиці професійної освіти дозволило дослідниці стверджувати про відсутність цілісного системного дослідження у цій сфері.

Автором відображено результати історико-педагогічного аналізу вітчизняного й зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутніх учителів у вирішенні окресленої проблеми.

Ковальчук В. А. ґрунтовно розкрито сутність основних понять дослідження, які поділені на блоки відповідно до їх категоріальних ознак.

У межах дослідження «освітньо-виховна система» тлумачиться дисертанткою як цілісне утворення, яке організовується в процесі інтеграції основних компонентів освіти і виховання (мета, суб'єкти, їхня діяльність, спілкування, відносини, кадровий потенціал, матеріальна база), що сприяє розвитку і саморозвитку особистості, створенню своєрідного, розвивального та освітньо-виховуючого середовища загальноосвітнього закладу. Авторкою сформульовано висновок про неоднозначність тлумачення поняття «варіативність освітньо-виховних систем», яке у межах дослідження розглядається як системна характеристика, що відображає унікальність, своєрідність освітньо-виховної системи конкретного навчального закладу в

поєднанні з особливостями структури, умов існування та специфіки розвивального середовища. Також з'ясовано, що професійна підготовка майбутнього вчителя до роботи в умовах варіативності освітньо-виховних систем є комплексним педагогічним процесом формування професійної компетентності, що відбувається в сприятливих умовах технологічного та науково-методичного забезпечення фахової підготовки в освітньому середовищі вищого навчального закладу.

Авторкою проведено аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду професійної підготовки майбутніх учителів до визначеного напрямку діяльності. У результаті аналізу з'ясовано основні тенденції сучасної педагогічної освіти.

У другому розділі – «Функціонування освітньо-виховних систем як педагогічна проблема» – дослідницею визначено філософсько-методологічні засади проблеми на різних історичних етапах.

В. А. Ковальчук розроблено та охарактеризовано авторську типологію освітньо-виховних систем, яка вміщує змістову характеристику досліджуваного феномену, визначено структурні елементи, їх характеристику, виявлено етапи функціонування та зміни, що відбуваються на кожному з них. При розробці типології освітньо-виховних систем дослідницею урахувалися основні системні параметри об'єктів, а саме: цілісність, структурність, взаємозалежність системи і середовища, ієрархічність, множинність опису системи.

Авторкою визначено педагогічні умови та критерії функціонування освітньо-виховних систем: ціннісно-мотиваційний, цілісності, фрактальності та варіативності, саморозвитку.

У третьому розділі – «Концептуальні засади до побудови структурно-функціональної моделі професійної підготовки майбутніх учителів до роботи в освітньо-виховних системах різного типу загальноосвітніх закладів» – В. А. Ковальчук розроблено та обґрунтовано концепцію дослідження, охарактеризовано наукові підходи до професійної підготовки майбутніх учителів, визначено педагогічні умови функціонування освітньо-виховних систем та особливості педагогічної діяльності педагога, розкрито змістову структуру професійної компетентності.

Автор доводить, що формування професійної компетентності майбутнього вчителя у визначеному напрямі має певну специфіку і може тлумачитися як педагогічно-спеціалізована компетентність, яка є складовою професійної компетентності й відображає своєрідність структури педагогічної діяльності в сучасних умовах. Вона включає такі структурні

компетенції, як мотиваційно-ціннісна, предметна, технологічна, інформаційно-дослідницька та компетенція самопізнання і самооцінки.

В. А. Ковальчук розроблено також систему критеріїв оцінювання її сформованості. У зв'язку з тим, як зазначає дослідниці, що в науковій практиці відсутня комплексна методика вивчення рівня сформованості педагогічно-спеціалізованої компетентності майбутніх учителів, експериментально-діагностична робота ґрунтувалася на синтетичному поєднанні окремих методик, шкал і показників діагностики та розробки авторських анкет, творчих завдань, розв'язання кейсів, дослідницьких завдань тощо. Тут простежуються новаторські розробки автора, які вирізняються оригінальністю рівня сформованості педагогічно-спеціалізованої компетентності майбутніх учителів.

Авторкою розроблено структурно-функціональну модель професійної підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах варіативності освітньо-виховних систем, яка включає такі компоненти: цільовий, концептуальний, змістовий, технологічний, результативно-коригуючий.

З метою визначення рівня сформованості компетентності майбутніх учителів здійснювати педагогічну діяльність в умовах варіативності освітньо-виховних систем дослідницею розроблено систему критеріїв її оцінювання за відповідними методиками діагностики до кожного з них та окреслено змістові характеристики рівнів сформованості досліджуваної компетентності: високий (творчий), достатній (конструктивний), середній (адаптивний) і низький (репродуктивний).

У четвертому розділі – «Методичні основи професійної підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах функціонування різних освітньо-виховних систем загальноосвітніх закладів» – автором методично ґрунтовано й розроблено методику формування досліджуваної компетентності майбутніх учителів, що визначалася оновленою сутністю й структуруванням змісту професійної підготовки та напрямками дослідження: аналітичним, професіографічним, практичним.

У межах аналітичного напрямку визначено можливості використання навчально-методичного потенціалу ВНЗ для вдосконалення та підвищення ефективності цього процесу. Сформульовано висновок, що зміст професійної підготовки майбутніх учителів до окресленого напрямку діяльності передбачає цілісне структурування та інтеграцію інформації усіх педагогічних дисциплін, що вивчаються у вищому навчальному закладі.

Далі наголошується на застосуванні професіографічного напрямку. Саме застосування даного напрямку уможливило збагачення змісту навчальних модулів із урахуванням цільового призначення інформаційного матеріалу,

поєднання комплексних, інтегрованих і часткових дидактичних цілей з метою визначення професійної спрямованості й повноти навчального матеріалу з різних навчальних психолого-педагогічних дисциплін, забезпечення відносної самостійності модулів, реалізації зворотного зв'язку, а також оптимального засвоєння студентами інформаційного й методичного матеріалу.

Під час реалізації практичного напрямку автором здійснено розробку та впровадження науково-методичного забезпечення, поетапної методики професійної підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах варіативності освітньо-виховних систем навчальних закладів.

На основі проведеного аналізу теоретичних досліджень і практики професійної підготовки майбутніх учителів дослідницею виявлено доцільність і обов'язковість використання сучасних освітніх технологій для формування педагогічно-спеціалізованої компетентності.

Також з'ясовано, що процес професійної підготовки майбутніх учителів до роботи у визначених умовах відбувався на кожному етапі: адаптаційно-професійному (1 стадія), локально-професійному (2 стадія), системно-професійному (3-4 стадія).

На основі теоретичного пошуку та експериментальної роботи Ковальчук В. А. визначено організаційно-методичні умови професійної підготовки майбутніх учителів до роботи у різних освітньо-виховних системах.

У п'ятому розділі – «Дослідно-експериментальна перевірка ефективності моделі професійної підготовки майбутніх учителів до роботи у різних освітньо-виховних системах загальноосвітніх закладів» – перед нами постає науково виважена та логічно вибудована програма формувального експерименту.

Дисертанткою не тільки представлено програму, а й експериментально перевірено методику організації дослідження з формування професійної компетентності майбутніх учителів здійснювати педагогічну діяльність в умовах варіативності освітньо-виховних систем, яка складалася з декількох етапів, що різнилися змістовим наповненням, методами і формами організації навчальної діяльності майбутніх учителів.

У формувальному етапі експерименту брало участь 655 студентів (345 студентів експериментальної групи і 310 – контрольної). Вибір і формування контрольних й експериментальних груп проводився на основі Q-критерія Розенбаума.

Результати педагогічного експерименту супроводжувалися матеріалом у графічному зображенні, у вигляді таблиць, рисунків, які суттєво розширюють та унаочнюють змістове поле дисертаційної роботи.

Розділ містить детальний аналіз результатів педагогічного експерименту, який засвідчив позитивну динаміку змін в експериментальних групах порівняно з контрольними щодо сформованості педагогічно-спеціалізованої компетентності здійснювати професійну діяльність в умовах варіативності освітньо-виховних систем. Отже, результати після проведеного експерименту є не випадковими, а їх достовірність підтверджена за допомогою F^* -критерію Фішера та критерію Колмогорова-Смірнова. Зауважимо, що всі кількісні результати дослідження статистично обчислені, їх достовірність не викликає сумніву.

Результати проведеного педагогічного експерименту показали позитивну динаміку та засвідчують ефективність розробленої концептуальної моделі професійної підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах різних типів освітньо-виховних систем навчальних закладів, ефективність упровадження розроблених педагогічних технологій, створення освітньо-розвивального середовища, реалізацію організаційно-педагогічних умов у навчально-виховному процесі з опорою на наукові принципи та підходи.

Загальні висновки логічно впливають зі змісту роботи, у концентрованому вигляді відображають основні результати дослідження відповідно до його завдань. У роботі зроблені відповідні узагальнення й висновки, оформлені додатки, які можуть бути використані теоретиками і практиками.

Правильно оформлено список використаних джерел.

Повнота викладання наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Упровадження одержаних результатів у практику роботи навчальних закладів переконує, що вони мають теоретичну цінність і реальну практичну значущість.

Основні положення та результати дослідження висвітлено в 1 монографії, 1 навчально-методичному посібнику, 48 одноосібних публікаціях, з них: 20 статей у провідних наукових фахових виданнях України, 4 – у наукових періодичних виданнях зарубіжних країн, 5 розділів у колективних монографіях, 18 статей і тез у збірниках наукових праць за матеріалами наукових конференцій, інструктивно-методичні матеріали.

Публікації повністю висвітлюють основні наукові положення дисертації, зокрема ті, які авторка виносить на захист.

Таке представлення результатів наукової роботи є достатнім. Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідає вимогам щодо дисертаційних робіт, поданих на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук, зокрема, пунктам 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами).

Практики та рекомендації щодо їх можливого використання

Основні результати дослідження можуть бути використані в процесі професійної підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах варіативності освітньо-виховних систем у вищих навчальних закладах різного рівня, науково-педагогічної підготовки магістрантів, самоосвітньої діяльності студентів психолого-педагогічних факультетів, у системі післядипломної освіти педагогічних працівників, для розроблення нормативних та варіативних педагогічних курсів.

Дисертаційна робота не вичерпує всіх аспектів проблеми професійної підготовки майбутніх учителів у досліджуваній сфері. Перспективними напрямками розвитку проблеми можуть бути: постійне оновлення та неперервний розвиток наукових знань про освітньо-виховні системи в Україні та за кордоном; створення системи розвитку педагогічно-спеціалізованої компетентності вчителів щодо здійснення професійної діяльності в умовах різних освітньо-виховних систем у процесі професійної діяльності, методичної роботи, післядипломної освіти та самоосвіти; удосконалення підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах варіативності освітньо-виховних систем через модернізацію навчальних планів і програм за різним освітньо-кваліфікаційним рівнем та оновлення навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін педагогічного циклу; подальше розширення й урізноманітнення можливостей співпраці загальноосвітніх навчальних закладів із вищими педагогічними закладами у вирішенні проблеми якісної підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах варіативності освітньо-виховних систем.

Розроблена авторська структурно-функціональна модель підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах варіативності освітньо-виховних систем може бути використана при розробці відповідних моделей для інших спеціальностей.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою, змістом та оформленням він відповідає вимогам, що ставляться МОН України. Наголосимо, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, вважаємо за необхідне зазначити наступні дискусійні положення та зауваження до поданого наукового дослідження:

1. При характеристиці понятійно-термінологічного поля дослідження (підрозділ 1.2) недостатньою мірою обґрунтовано логіку вибору і аналізу базових понять.

2. Дисертант цілком слушно розглядає особливості функціонування різних освітньо-виховних систем загальноосвітніх закладів, обґрунтовує їх типологію (підрозділи 2.1, 2.2). Проте, на наш погляд, бажано було б розширити характеристику різних типів навчальних закладів, оскільки цей аспект є визначальним у її розробці.

3. У роботі необхідно більш детально і системно представити зарубіжний досвід щодо досліджуваної проблеми, оскільки автор неодноразово звертається до зарубіжних наукових джерел, частину з яких представлено у списку літератури (№ 523-549). Це підкреслило б значущість дисертаційного дослідження у контексті євроінтеграційних процесів.

4. Дисертантка на основі аналізу наукової літератури та практичного досвіду виділяє педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів до роботи у різних освітньо-виховних системах як комплекс взаємопов'язаних факторів, що впливають на результативність цього процесу (с. 234-235). Це позитивний факт. На нашу думку, варто було подати узагальнену характеристику при обґрунтуванні моделі підготовки, а потім вже розкрити кожен з них при її впровадженні, що і було зроблено здобувачем.

5. У висвітленні експериментальної роботи до позитивних моментів віднесемо достатньо обґрунтований кількісний аналіз результатів оволодіння майбутніми вчителями складовими компетенціями, однак недостатньою мірою проаналізовано якісний аналіз результатів, наприклад при опису показників компетенції самопізнання та самооцінки (с. 380-381). Варто давати більше якісного авторського оцінювання: чому саме такі результати отримано, з чим це пов'язано, на думку автора, які зміни в професійній

підготовці майбутніх учителів до роботи у різних освітньо-виховних системах дали можливість досягнути таких кількісних показників і т.п. Вважаємо, що цей матеріал підсилив би обґрунтованість значущості впровадження розробленої моделі підготовки студентів у досліджуваній сфері.

6. У роботі варто було б більшу увагу звернути на прогностичний аспект дослідження означеної проблеми.

Проте вказані зауваження та побажання не применшують актуальності та значимості докторської дисертації Ковальчук В. А. Робота виконана на високому науково-теоретичному рівні, є актуальною, завершеною й самостійною. Автореферат і наукові публікації відображають основний зміст дисертації. Робота містить нові як теоретичні, так і практичні результати, що в сукупності є суттєвим для вирішення проблеми професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів.

Загальні висновки і оцінка дисертації

Дисертаційне дослідження Ковальчук Валентини Антонівни **«Теоретичні та методичні основи професійної підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах варіативності освітньо-виховних систем»** є самостійною, науковою працею, яка повністю відповідає вимогам щодо дисертаційних робіт, поданих на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук, зокрема, пунктам 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами), а її автор **Ковальчук Валентина Антонівна** заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки,
психології та фахових методик
Хмельницької гуманітарно-педагогічної
академії

Л. В. Зданевич

Підпис Зданевич Л. В. засвідчую

Начальник відділу кадрів ХГПА

В. М. Барановська